

(/)

🏠 (/) > Besættelsen (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Danmark besat 1940 - 1945

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/i-krig-for-information>)

Danmark besat 1940 - 1945

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 2387

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/danmark-besat-1940-1945)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/danmark-besat-1940-1945](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/danmark-besat-1940-1945)) **t**

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [\[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/danmark-besat-1940-1945\]\(http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/danmark-besat-1940-1945\)\) **in**](http://www.historie-</p></div><div data-bbox=)

([\[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/danmark-besat-1940-1945&title=\]\(http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/danmark-besat-1940-1945&title=\)\)](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-</p></div><div data-bbox=)

Claus Bundgård Christensen, Joachim Lund, Niels Wium Olesen, Jakob Sørensen

Danmark besat 1940 - 1945

Informations Forlag. 995 sider ill. 349 kr.

Pest over Danmark

“Danmark besat – krig og hverdag 1940 – 1945” er i forbindelse med 75-året for befrielsen udkommet i 5. reviderede og udvidede udgave. Det er en imponerende og yderst læsværdig bog, der bør læses også af de yngre generationer for hvem, de fem år måske ikke står så klart.

Af Erik Ingemann Sørensen

At udsende fem udgaver af denne bog i perioden 2005 – 2020 er lidt af en præstation. Men det er en helt speciel bog, der med sin nytolkning af perioden nok er det værk, der er lettest at gå til for dem, der er interesserede i perioden. Det er da også dem, bogen henvender sig til: “Den er skrevet med tanke på den almindelige interesserede læser, elever på ungdomsuddannelserne...” (s.16).

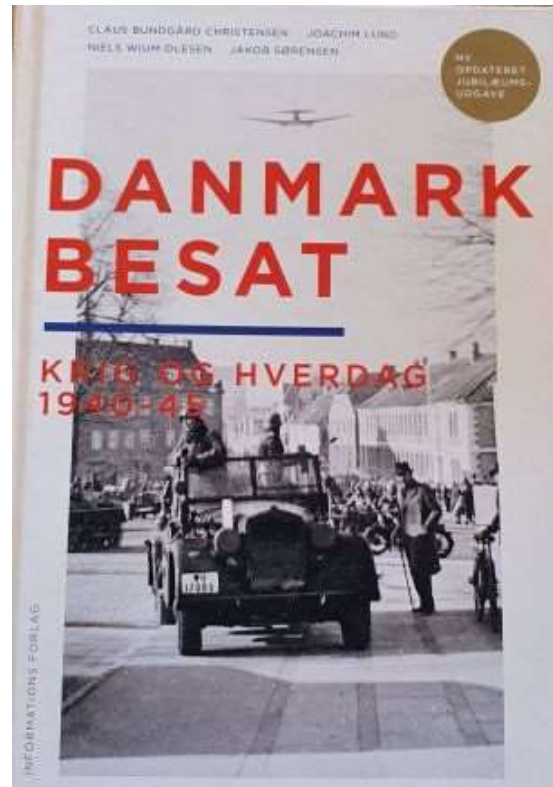
Denne målsætning er glimrende fastholdt bogen igennem.

Det er ikke så lidt af en mursten, man sidder med. Godt 950 sider, gennemillustreret, fornemt noteapparat, tidslinje, litteraturliste og et biografisk afsnit. Sidstnævnte har en smutter indbygget. Men når man lægger fire til personindekset (s.781f), der indleder afsnittet, har man løst problemet.

Værket er opdelt i 10 hoveddele, der hver udgør en afgrænset periode, man alt efter behov kan læse eventuelt med opgaveskrivning for øje. Det er en velvalgt opdeling, forfatterne har foretaget. Dog kunne man ønske, at der havde været en årstalsopdeling for den enkelte del. Det havde gjort værket lidt mere overskueligt.

En ny fortælling

Værket er også en delvis nytolkning af perioden. På flere måder. Der har været en vis tendens til, at begivenhederne ofte er set med København som omdrejningspunkt.

Den nye socialdemokratiske fortælling i gruppeværrelset på Christiansborg.

Tak og lov er der så mange fine lokalhistorikere, at vi ad den vej har fået historien bredt ud. Nævnes skal det også, at flere nyere universitetsspecialer har gjort det samme. Samt taget udgangspunkt i den nye fortælling, de fire historikere har lagt frem. De skriver, at de vil videre end den stillingskrig, historien havde befundet sig i: konsensus mod konflikt. Kategorierne skyldes historikeren Hans Kirchhoff, der med sin fornemme disputats "Augustoprøret 1943. Samarbejdspolitikens fald I-III fra 1979", hvori han opdelte forskningen i blandt andet disse "skoler". Efterfølgende har der ofte været en debat om denne opdeling, men ingen var hidtil kommet med et nyt bud. Det gør forfatterne med deres såkaldte "kontinuitetstese". Sagt på en anden måde: man inddrager det danske samfund i vertikalt perspektiv og udviklingen i det horisontale ditto. Det er sådan set ikke en 'revolutionerende' vinkling an sich. Det fornyende ligger i kombinationen og anvendelsen af de to perspektiver til fortællingen om denne dramatiske periode i Danmarkshistorien. Hertil kommer den komparative dimension: "Endelig har vi også ønsket at bidrage til den udvidelse af perspektivet, som har fundet sted i besættelsestidsforskningen de seneste år, og som inddrager den internationale kontekst i større omfang og sammenligner forholdene i Danmark med andre tysk besatte lande. Denne såkaldte komparative dimension er ikke bare interessant, men helt nødvendig, hvis man skal forklare og forstå begivenhederne herhjemme." (s.23). Det er både spændende, vigtigt og udfordrende.

Bjørn Nørgaards gobelin med den nyere historie er også en fortælling.

Hertil kommer så 'farverne' på historien: "Endelig er det en fundamentalt spændende, inspirerende og foruroligende historie: med heltemod og forræderi, menneskelig storhed og fornedrelse – og meget af alt det midt imellem. Alt sammen at finde, hvor man venter det, men bestemt også tit, hvor man ikke venter det".(s.24).

De to foranstående illustrationer, der ikke stammer fra bogen, understreger, at fortællingerne findes i mange afskygninger – samt at det enkelte mennesker læser historien på hver sin måde. Lægger det i den, som vedkommende føler er vigtigt.

Spændende og udfordrende fortællinger

Det er ikke så lidt af et puslespil, læseren kan lægge. Bogens opdeling gør det særdeles spændende at lægge de enkelte brikker. Og der er mange af dem. Som nu den første af dem alle: "Danmark og Europa i 1930'erne". Datoen den 30. januar 1933 er markant for Danmark og for Europa. På hver sin måde. Her lavede Stauning det, der fik navnet 'Kanslergadeforliget', sammen med Venstre. De fire hovedpunkter omfattede: landbruget med billige lån og en devaluering af kronen, så afsætningsmulighederne blev forbedret, arbejdsmarkedet med forlængelse af overenskomsten og forbud mod både strejker og lockout, iværksættelse af offentlige anlægsarbejder så man kunne bøde på arbejdsløsheden, samt skitser til det der blev den store socialreform af 1933. (Hør her Steincke tale om socialreformen i 1934 (<https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/hoer-kk-steincke-taler-om-kanslergadeforligets-socialreform-i-1934/>))

Danmark var under voldsom forandring i 1930'erne. Land søgte mod by, så der opstod mangel på arbejdskraft i landbruget. Man regner med, at beskæftigelsen i byerne i perioden 1932 steg med godt 200.000, hvoraf 70 – 75.000 kom til industrien.

Dog bliver det først medio 50'erne, at industrien overhaler landbruget. Når man ser på BNP.

De mange nedslag i historien giver læseren en fin fornemmelse for, hvad der rørte sig – ikke alene i Danmark, men i hele Europa. Især i Tyskland, hvor samme dato 30. januar 1933, var dagen hvor Adolf Hitler blev Tysklands kansler. 27 dage senere brændte den tyske rigsdag – de afgørende skridt mod diktaturet tog deres begyndelse.

I Danmark var man yderst bevidste om, at naboskabet til Tyskland var problematisk. Politikken var derfor "...præget af tilbageholdenhed og et ønske om ikke at tiltrække sig opmærksomhed, men politikken blev ført uden nogen aktuel eller politisk trussel..."(s.49).

Regeringen Stauning var da også forsigtig – og den radikale udenrigsminister P. Munch endnu mere. Frygten var velbegrunderet, for den 9. april 1940 kom den tyske besættelse. Ikke som et lyn fra en klar himmel. Dertil var efterretningerne alt for mange og alt for klare. Danmark var blevet en brik i det europæiske spil. Kunne det være gået anderledes?

"Det kan forekomme på kanten af det tabubelagte at konstatere det, men den overordnet set svage danske indsats skyldtes ikke kun de begrænsninger af forsvaret, som politikerne havde pålagt det..." (s.98).

Forfatterne peger på "... den rust, som opstår i forsvarssystemet, der i generationer ikke har været involveret i kamphandlinger..."(s.98). Denne formulering er ganske underlig – og jeg er absolut ikke enig. Konsekvensen er jo, at man skal sørge for at deltage i en krig, så forsvaret ikke rustet. Det er ganske enkelt noget vås. Godt at de efterfølgende sætninger rydder noget op: "Hertil kom konservatisme, ringe samarbejde mellem hær og flåde, dårlig kommunikationsplanlægning samt manglende realitetssans..."(s.98). Det er der absolut mere raison i.

Formuleringen "Aldrig mere en 9. april" har siden været et bærende element i den danske forsvarsvilje. Vi har lært af historien – og handlet derefter. Og det på trods af "radikale slingrefise". (Anker Jørgensens formulering).

Del I er et fornemt eksempel på forfatterens målsætning. I den kontekst der knytter 1864, besættelsen og 1949 med NATO sammen. Man kan også – sådan lidt effektsøgende – sammenligne det med de koncentriske ringe, der opstår, når man smider en sten i vandet. Eller mere præcist med den såkaldte 'butterfly effect'. Det er faktisk særdeles fint arbejde.

9. april 1940 i Aabenraa. Frihedsmuseet

Maj 1945 Aabenraa, Frihedsmuseet. Sådan skifter billedet såmænd

Det er umuligt at kommentere samtlige kapitler i bogen. Men der er et generelt træk ved dem alle: de giver et fremragende blik ind i de historiske begivenheder, og de hviler i særdeleshed på stor faglig indsigt samt et næsten fælles sprog. Det sidste er lidt af en præstation, når der er tale om fire selvstændige historikere. En af de bidragsydende forekommer at være glad for lange sætninger. Hele 10 linjer før vi kommer til punktum. Det er ganske imponerende.

Den anden besættelse

Da frihedsklokkerne lød om morgenen den 5. maj, var det et glad Danmark, der lyttede. Det var overstået, og nu kunne tyskerne begynde at trave hjem. Men. Siden 12. februar var der frem til 5. maj ankommet godt 250.000 tyske flygtninge – de fleste fra østområderne – som værnemagten havde taget sig af. Kirkeklokkerne markerede slutningen på den ene besættelse. De tyske flygtninge udgjorde den næste. Helt frem til 1949.

Naturligvis kan forfatterne ikke komme uden om denne voldsomme udfordring, det virkelig var. Men tre sider og en med to billeder forekommer mig at være for lidt. Det er naturligvis en vurdering, hvor meget der skal med. Og hovedlinjerne er ridset pænt op. Men Danmarks kamp for at blive af med dem – blandt andet bringer regeringen tilstedeværelsen af amerikanske tropper og baser på Grønland i spil – er ikke med. Lægeforeningens nej til at behandle tyskere havde en speciel baggrund – mordene på de danske læger – også det mangler. Det er lidt ærgerligt.

Men det er naturligvis en redaktionel beslutning, hvad der skal med og hvad ikke. Det skal ikke anfægtes – blot synes anmelderen, at det kunne være skrevet lidt mere udførligt.

Jeg vil lige henvise til museumsinspektør John V. Jensens fremragende bog: "Tyskere på flugt", hvor denne 2. besættelse bliver præsenteret. (Anmeldelsen af bogen kan læses her) (/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/tyskere-paa-flugt).

Der kom fred her til lands

Bogens del IX bærer overskriften 'FRED'. Der er 10 kapitler, hvoraf de fire første koncentrerer sig om befrielsen, og det der umiddelbart fulgte. Det er fine og centrale emner, der her får deres fortælling – fortællinger der kommer stort set hele vejen rundt. Og fortællingerne får plads til at gå i dybden. Som

nu retsopgøret. Det er ikke nogen helt let opgave at vælge ud, hvad der skal med. Men valgene er fine. Læsere, der måske for første gang skal beskæftige sig med emnet, er godt hjulpe. Forfatterne får ristet de indre modsætninger op og ligeledes problematikken omkring henrettelserne.

Henrettelsesstedet på Christiania. Tilbage er den cementerede del med risten. (HFN foto)

Men. Staten bestiller en arkitekt til at give et bud på en udførelse af henrettelsesstedet. Nøgternt og uden føleri løses opgaven. Det ene sted findes så på det nuværende Christiania og det analoge i Ulldalslund plantage ved Viborg. Her hedder det i bogen: "Herefter fulgte en række næsten perverse, praktiske problemer...."(s.682). Her må det siges ligeud: det er en aldeles utilladelig formulering. Den er ikke rar at have stående.

Men generelt må det konstateres, at det er en fin gennemgang af retsopgøret, der er leveret.

De to afsluttende kapitler: 'Besættelse i medier og på museum' og 'Erindrings- og mindekultur 1945 - 2020' er en fornem fortælling om to centrale områder i eftertidens beskæftigen sig med denne dramatiske periode i dansk historie.

Er det store bogprojekt så lykkedes? Svaret gav jeg tidligere i artiklen:

Det er umuligt at kommentere samtlige kapitler i bogen. Men der er et generelt træk ved dem alle: de giver et fremragende blik ind i de historiske begivenheder, og de hviler i særdeleshed på stor faglig indsigt samt et næsten fælles sprog. Det sidste er lidt af en præstation, når der er tale om fire selvstændige historikere.

Bogen må være et standardværk for alle, der vil vide mere om Danmarkshistorien. Det er ganske enkelt ikke til at komme udenom.

[Historie-online.dk, den 2. juni 2020]